

Helységneveink

Egy-egy település neve sok mindent jelez. Mutatja a község, a város legfontosabb adatait, dátumát, sokszor tulajdonosát, vagy éppen természeti adottságait.

Nézzük meg Budaörs nevének eredetét a tények tükrében. Vegyük sorra a mai város közigazgatási határain belül a török kor előtt, részben alatt fennállott másik három falu, Csik, Horhi és Bobald nevének eredetét.

BUDAÖRS

Hauser igazgató úr több oldalon keresztül foglalkozik a Budaörsi krónikában a helység nevének eredetével. Több változatot említ:

a) „Budaörs neve ugyancsak a honfoglaláskor vagy a közvetlen utána idetelepült törzstörődék vezetőjének nevéből ered. E helységnevéadás legrégebb módja volt a települést a tulajdonos, esetleg a nemzetség vagy a törzs nevével elnevezni... Az Örs név is egy honfoglaló magyar vezér nevére vezethető vissza.”

b) „Úgy látszik Buda-Eörs annyit jelent, mint Buda-Örzés.”

c) Természetesen létezik egy népies magyarázat is: „Élt telepünkön egy Budáról ideszármazott szép korcsmárosné, aki Erzsí nevű volt, kinek kedvéért a budai urak szívesen és

sűrűn jártak ide. Ha keresték az urakat, mondván hol vannak?, a válasz: Buda Erzsínél és mindenki tudta, hol vannak.”

A tudomány mai állása szerint az országban található Örs nevek a következőképpen alakultak ki: (A történelmi Magyarország területén máig 37 Örs helységnevet sikerült azonosítaniuk a nyelvészeknek.)

Városunk neve már a kora Árpád-korban Örs volt. Ebben az időben az oklevelek Er. Urs, Evers, Ewres néven említik. Örs kabar törzsnév, melynek jelentése Örs törzs feje, vezetője. Alapjául az ótörök Ursi személynév szolgált. A magyar és a kabar törzsnévvel jelzett falvak már Szent István okleveleiben előfordulnak. Egyértelmű, hogy X. századi településekről van szó. E települések törzsi neveiket kimutathatóan nem a bennük élt köznépről, hanem az ott lakó vitézekről kapták, ami arra utal, hogy a törzsi tudat fenntartását főként a törzsfők kísérete volt hivatva ápolni. A névadó Örs törzs Kijev alatt a magyarokhoz csatlakozott három kabar törzs egyike volt. (Kabar = lázadó.) Érdemes felfigyelni arra, hogy az országban található Örs nevű települések mellett gyakran megtalálható a magyar Keszi (maradék) hely-

név is, ami arra vezethető vissza, hogy a honfoglalás folyamatának végső lökést adó besenyő támadáskor Keszi törzset érte a legnagyobb csapás. Ezért a magyar Keszi és a kabar Örs törzset összevonták, közös vezetés alá helyezték Ond törzsfő alatt.

Az Örs név megmaradt egészen az 1700-as évek elejéig. Mivel, mint említettük, országunkban sok Örs nevű helység volt, előtagként a főváros, Buda közelségére való tekintettel ezt az előnevet kapta. Így lett városunk neve Budaörs. 1769-ben már Buda-Örs jellel szerepel a térképen. Később Buda-Eörs elnevezés lett az általános. Mai nevét 1912-ben kapta.

1055-ből maradt fent ACDEINDE AD URFA helynév, 1127-1131-ből URSU helynév, a XIII-XIV. századból pedig URSUUR személynév és a VRSUURU személynév.

Az itt élő német ajkú lakosság a községet saját nyelvén Wudershnek nevezte. Wuda – Buda, Ers – Örs.

Érdekességként említem, hogy egy 1230-ból fennmaradt oklevél alapján létezett „de genere Vrs” nemzetségnév is, mely eredetét minden bizonnyal az általa birtokolt helységről vette.

Folytatás az 5. oldalon

Helységneveink

Folytatás a 4. oldalról

Csik

Tovább haladva nézzük meg Csik falu nevének eredetét. Esetében szintén több változat igazolható.

a) Szakemberek szerint pusztaszemélynévből keletkezett magyar névadással. A Váradi regesztákban találkozhatunk például SICU személynévvél. 1238-ból van adatunk CHYYC, 1297-ből pedig CHYK személynévre. Jobbágyfalu volt. Nevét a Csiki-hegyek és a Csiki-patak (árok), valamint a Csiki-csárda tartotta fenn.

b) Csik falu határához tartozott egy nagy kiterjedésű lápos, mocsaras terület. Ez kiválóan megfelelt a csik nevű, hengeres testű mocsári hal életfeltételeinek. (Misgurnus fossilis.) A század elejéig e hal kifogására szakosodtak az úgynevezett csikász mester-ség művelői. A középkori vásári lajstromokban sok helyen találjuk kelendő árucikként. A falut először 1298-ban említik az oklevelek.

HORHI

Neve a magyar szakadék, mélyút jelentésű „horh” szóból származik. Annak is képzős változata. A régi Magyarországon szintén több ilyen nevű helység létezett, ám mire a megkülönböztető előtagok bevezetésre kerültek (XVIII. század eleje), addigra a falu megszűnt, területe beolvadt Budaörs területébe. Maga a szó a horzsol, harzsol, harcal, horhol stb. igék családjába tartozik. Első említése a névnek 1055-ből maradt fent: „INDE UERO AD HURHU HINC UFQUE AD ALIAM UIAM”. 1138-ban HURCH, 1255-ben HWRK, 1268-ban HORHFW, 1448-ban HOROH helynévvel találkozunk.

A mai Kamaraerdő helyén elterült Horhi középkori falu első írásos említéséről 1300-ból van adatunk.

BOBALD

A falu neve kizárólag a török kori összeírásokban maradt fent, mint Csik falu pusztája. Minden valószínűség szerint önálló Árpád-kori falu volt, mely elpusztasodott. Neve Árpád-kori személynévből eredt. Eredetileg Boba, melynek alapja a bolgár bob = bab szó. Ebből alakult ki a Bobád helységnevé (Árpa – Árpád stb.), majd rövidüléssel a többi helynévhez hasonlóan (Miskóc – Miskolc, Szónok – Szolnok) lett belőle a hosszú magánhangzó megrövidülésével, egy lágyító l betű betoldásával Bobald.

Sokáig kutathatnánk még a középkori négy község nevének eredetét. Sokféle magyarázat kerülne előtérbe. Mai tudomásom szerint kialakulásuk a fent leírtak szerint történt.

Filipszky István